

OPERACIJA KAO OBLIK ORUŽANE BORBE

U razradi i teorijskom oblikovanju doktrinarnih stavova oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu, o oblicima borbenih dejstava, a naročito operaciji, vode se žive diskusije i iznose različita mišljenja.

Prihvatajući stav da će se u oružanoj borbi pojaviti i neke kvalitetno nove pojave i procesi, neslaganja nastaju prvenstveno oko razmere i značaja tih pojava i njihovog uticaja na vodove i oblike borbenih dejstava u taktičkim, operativnim i strategijskim razmerama. S tim u vezi često se dovode u pitanje i dosadašnja teorijska gledanja na operaciju kao jedan od oblika oružane borbe na operativnom i strategijskom nivou.

Imajući u vidu sve bitne karakteristike i specifičnosti opštenarodnog odbrambenog rata i oružane borbe kao njegovog osnovnog sadržaja, smatram da operacija nije dovedena u pitanje, bez obzira na zaista ozbiljne promene koje će se javiti u njenom sadržaju, strukturi i, naročito, načinu izvođenja.

NEKE OPŠTE NAPOMENE O OBLICIMA ORUŽANE BORBE

Pri razmatranju oblika oružane borbe uopšte moraju se imati u vidu neke najbitnije postavke o sadržini i obliku kao kategorijama dijalektičkog materijalizma i njihovom međusobnom odnosu u oružanoj borbi koje kao i sve ostale društvene pojave podležu delovanju dijalektičkih zakona. Kroz poznate oblike borbenih dejstava (boj, bitku, operaciju i dr.) uvek su se izražavala unutrašnja svojstva određenih pojava u ratu i oružanoj borbi u datom istorijskom periodu. Sve ono što je bilo značajnije za oružanu borbu u određenom periodu (vatreno oružje, izolučene cevi, tenkovi, avioni, nuklearna borbena sredstva itd.) ispoljavalo je uticaj ne samo na suštinu već i na oblik borbenih dejstava. Na osnovu toga se i došlo do stava da je

oblik oružane borbe u stvari spoljni izraz borbenih dejstava, ali ne nešto što je silom nametnuto spolja, već nužan izraz unutrašnje strukture, sadržine i organizacije oružane borbe.

Uopštavajući najbitnija svojstva oblika oružane borbe, u posebno značajna mogla bi se svrstati sledeća:

— *određenost*, tj. svojstvo po kome se jedan oblik razlikuje od drugog, po kome se može identifikovati i upoređivati sa drugim;

— *dimenzionalnost (kvantificiranost)*, tj. takvo svojstvo koje omogućava da se oblik može iskazivati nekim manje ili više merljivim pokazateljima i da se može odrediti njegov nivo i značaj i

— *korelativnost*, tj. osobina kojom se izražava unutrašnja struktura i odnos uzajamno povezanih i zavisnih elemenata relevantnih za određen oblik.

To znači da svi oblici oružane borbe imaju za osnovu određene materijalne pokazatelje, preko kojih se konkretno izražavaju i na osnovu kojih se mogu diferencirati. To su snage, sredstva, vreme i prostor, posmatrani pojedinačno ili u međusobnoj povezanosti i uslovljenosti.

Snage i sredstva iskazuju se kroz ljudske i materijalne efektivne grupisane u određenim formacijskim sastavima ili van ovih, koji se angažuju za postizanje određenog cilja.

Prostor je u svakom obliku borbenih dejstava fizički ograničen, a izražava se kroz određene zone, rejone, pravce, područja, vojišta ili druge vojnogeografske celine.

Svaki oblik borbenih dejstava ima ograničeno trajanje, a izražava se nekom jedinicom vremena, što znači da praktično ima manje ili više tačno određen početak i završetak.

Zahvaljujući upravo tim elementima, moguće je i govoriti o određenosti, dimenzionalnosti, korelativnosti i drugim svojstvima oblika, a isto tako teorijski i praktično određivati njihov nivo (taktički, operativni, strategijski) i značaj u oružanoj borbi. Na osnovu njih formiraju se sopstveni kriterijumi, određuje metodologiju izučavanja i uslovi za njihovo izvođenje, zauzimaju stavovi i stvara normativna teorija.

Oblici oružane borbe menjali su se i razvijali uporedo sa razvojem tehnike i tehnologije. Najbitnije i najznačajnije promene u tim oblicima nastale su, međutim, u vezi sa razvojem sredstava oružane borbe, a pre svega povećanom količinom i poboljšanim kvalitetom naoružanja i druge tehnike.

Usavršavanje i pojava novih borbenih sredstava izazivali su promene u suštini i sadržaju oružane borbe, što se u manjoj ili većoj meri odražavalo i na oblike borbenih dejstava. Međutim, to ne znači da

su pojava i uvođenje u naoružanje svakog novog borbenog sredstva automatski izazivali i promene u oblicima oružane borbe. Naprotiv, najčešće su se ta sredstva mogla ispoljavati i u okvirima postojećih oblika, mada je uvek to bio nov kvalitet. To znači da su oblici uvek imali visok stepen postojanosti.

Na oblike oružane borbe pored razvitka tehnike i tehnologije utiču i neki drugi veoma značajni elementi, koji ne spadaju u materijalnu sferu. To su, pre svega, karakter i način vođenja rata, odnos snaga, geografske karakteristike ratišta itd. Svaki od njih na određen način utiče i na vođenje oružane borbe u celini, pa i na svaki konkretan oblik borbenih dejstava. Iskustva nekih ratova i revolucija pokazuju da su, kao posledica njihovih društvenih karakteristika i pojava u njima, izbili na površinu i našli punu primenu neki do tada u ratnoj praksi nepoznati oblici otpora i borbenih dejstava.

Sasvim je sigurno da opštenarodni odbrambeni rat, kakav predviđa naša koncepcija, po širini i bogatstvu oblika otpora agresoru i borbenih dejstava predstavlja kvalitetno nov fenomen interesantno područje za razvoj vojnoteorijske misli i prakse.

OPERACIJA — SLOŽEN OBLIK ORUŽANE BORBE

Ako se analiziraju sadržaj, struktura i fizionomija operacije kao oblika oružane borbe uopšte, naročito njene bitne karakteristike u proteklom ratu, i savremena teorijska gledanja, može se zaključiti da su za operaciju posebno značajna sledeća opšta svojstva:

prvo: ona nije prost, mehanički skup bojeva i drugih borbenih dejstava, već njihova *sinteza* na kvalitetno višem nivou;

drugo: ona je sasvim *određen* oblik oružane borbe, kroz čije se osnovne elemente organizacije (cilj, snage, sredstva, vreme i prostor) kao merljive pokazatelje može približno tačno izraziti njena dimenzionalnost, zamah i nivo;

treće: operacija je *najsloženiji* oblik oružane borbe, jer sadrži i objedinjava više drugih manje složenih oblika, koje organizaciono povezuje na osnovama određenih zakonitosti i principa;

četvrto: ona je istovremeno *najviši* oblik oružane borbe, jer se, pored operativnih, preko nje ostvaruju i strategijski ciljevi.

Pomenuta i neka druga svojstva operacije našla su izraz u poznatim definicijama i u normativnoj teoriji.

Analizirajući sadržaj i strukturu operacije i utvrđujući njene opšte karakteristike, mogla se postaviti osnova teorije operacije kao baza za celokupnu praktičnu nadgradnju u domenu upotrebe oružanih snaga na operativnom i strategijskom nivou. Pod pojmom ope-

racija u savremenoj teoriji i praksi podrazumeva manje ili više isti fenomen, što je jedan od opštih uslova i pretpostavki za svaki naučni i teorijski rad.

Nastala u određenom istorijskom periodu, operacija je punu afirmaciju doživela u drugom svetskom ratu, gde je bila osnovno sredstvo za realizaciju operativnih i strategijskih poduhvata na svim poznatim ratištima. Savremena vojna teorija stoji na stanovištu da bi, bez obzira na pojavu novih borbenih i tehničkih sredstava (rakete, N b/s, elektronika), i u eventualnom ratu operacija bila osnovna forma za izvođenje borbenih dejstava na operativnom i strategijskom nivou. Takav stav potenciran je naročito saznanjem da je opšti nuklearni rat manje verovatan, odnosno da su razne varijante lokalnih (ograničenih) ratova moguće u svim delovima sveta. To istovremeno ukazuje na to da je operacija ispoljila veoma visok stepen postojanosti i da je kao organizacijski oblik najadekvatnije odražavala bitna svojstva oružane borbe u datom istorijskom periodu.

Polazeći od tih činjenica, a imajući u vidu karakter i fizionomiju opštenarodnog odbrambenog rata i oružane borbe, za našu vojnonaučnu aktivnost veoma je aktuelno istraživanje i teorijsko oblikovanje *naše* operacije, a obzirom na činjenicu da se ona u nekim bitnim elementima mora razlikovati od poznatih klasičnih operacija.

Da bi se dao odgovor na pitanje, šta je to novo i specifično po čemu će se razlikovati naša od klasičnih operacija, neophodno je sagledati i istražiti sve bitne faktore i opšte uslove koji će opredeljivati njen nastanak, sadržaj, strukturu, način organizovanja i izvođenja, što pretpostavlja ozbiljan i dugotrajan naučno-istraživački rad. Za ovo razmatranje dovoljno je istaći samo neke za koje se može pretpostaviti da će imati znatan uticaj na konstituisanje teorije kao oblika borbenih dejstava u opštenarodnom odbrambenom ratu:

— *Fundamentalni doktrinarni stavovi o vođenju opštenarodnog odbrambenog rata i oružane borbe.* Konceptija opštenarodne odbrane, *ratna i vojna* doktrina, polazeći od procene svih *objektivnih i subjektivnih* faktora i uslova u kojima bi se mogla izvoditi dejstva na našem ratištu, utvrdile su doktrinarne stavove kao osnovu za delatnost društva u odbrani i zaštiti. Za razmatranje problema operacije posebno su značajni ovi stavovi: odnos oružane borbe i drugih oblika otpora; učešće i odgovornost svih društvenih faktora u pripremi za odbranu i organizovanje otpora agresoru; intenzitet borbenih dejstava na celoj državnoj teritoriji bez obzira na dubinu prodora agresora; korišćenje za odbranu i otpor svih raspoloživih snaga i sredstava; nepriznavanje kapitulacije i okupacije teritorije; uloga i zadaci pojedinih komponenti oružanih snaga i njihov odnos prema prostoru;

vojni oblici rata; odnos prema frontalnim dejstvima; jedinstvo oružane borbe; jedinstvo rukovođenja itd. Svi ti i drugi fundamentalni stavovi istovremeno predstavljaju okvire u kojima se traže rešenja za sve strategijske, operativne i taktičke probleme u teoriji i praksi.

— *Struktura, mesto i uloga naših oružanih snaga u opštenarodnom odbrambenom ratu.* Ovaj faktor ima višestruki značaj i bitan uticaj na fizionomiju oružane borbe u celini, pa prema tome i na sve oblike u kojima se izvodi. Za operaciju je od posebnog značaja činjenica da će u svim varijantama i periodima rata čitava državna teritorija biti stalno pokrivena različitim jedinicama operativne vojske i teritorijalne odbrane, te da će sve one, kada se nađu na određenom prostoru, biti angažovane u izvođenju organizovanih borbenih dejstava, bez obzira na taktičko-operativnu situaciju u zahvatu fronta. To istovremeno znači da će se ukupne snage koje se angažuju u operaciji nalaziti u različitom taktičko-operativnom i prostornom odnosu prema agresoru, iz čega proizilazi mogućnost njihovog različitog angažovanja po zadacima, objektima, vremenu i načinu dejstva, a to za fizionomiju operacije ima izuzetan značaj.

— *Karakter i fizionomija našeg ratišta i pojedinih vojišta.* Sa stanovišta operacije ovde su, pre svega značajne prirodnogeografske karakteristike (reljef, hidrografija, pokrivenost, naseljenost, komunikativnost itd.), jer će one biti jedan od značajnih faktora koji će opredeljivati naše ukupne borbene mogućnosti i razmere svih oblika dejstava, a naročito način organizovanja i izvođenja operacija. Prostorne dimenzije, broj i kapacitet pravaca, veličina i druge vojnogeografske karakteristike vojišnih prostorija su takođe od bitnog značaja i uticaja na strukturu, sadržaj, zamah i druge elemente operacije.

— *Materijalno-tehnička baza naših oružanih snaga i njihove organizacijsko-formacijske karakteristike.* Za operaciju su posebno važni kvalitet i kvantitet našeg naoružanja i tehnike, pogotovo ako se uporede sa eventualnim agresorom. Inferiornost u nekim vrstama naoružanja i druge tehnike uslovljavaće potrebu pronalaženja rešenja koja će u borbenim dejstvima umanjiti ili potpuno neutralisati moguće posledice takve inferiornosti, što znači da se svi borbeni postupci i oblici dejstava moraju maksimalno prilagođavati tom zahtevu.

Pored ovih i drugi faktori i uslovi utiču na sadržaj i fizionomiju svih oblika oružane borbe, pa i operacija. Koji će od njih biti manje ili više odlučujući teško je unapred odrediti, pogotovo ako se zna da se svi oni nalaze u određenoj zavisnosti u uslovljenosti, odnosno da će u jednoj situaciji biti značajniji jedan, a u drugoj drugi.

Ako se ima na umu mogući uticaj pomenutih i drugih činilaca i ako se oni posmatraju kroz neke opšte teorijske stavove u operaciji kao obliku oružane borbe, onda se mogu izvući dva osnovna zaključka: *prvi*, da pojava novih elemenata i specifičnosti u oružanoj borbi kakvu pretpostavlja naša koncepcija ne dovodi u pitanje postojanje operacije kao oblika oružane borbe, odnosno da su karakter i razmera tih novih pojava takvi da se objektivno mogu uklopiti u organizacione okvire ovog oblika i, *drugi*, da će se naša operacija po svojim bitnim obeležjima ipak znatno razlikovati od klasičnih operacija, kakve su vođene u drugom svetskom ratu, a i od onih kakve savremene vojne teorije predviđaju i za budući rat.

Ostajući na najopštijim razmatranjima, u neke najvažnije karakteristike naše operacije mogle bi se svrstati sledeće:

— kompleksnost i složenost operacije, što je uslovljeno činjenicom da će pored jedinica operativne vojske i teritorijalne odbrane u njoj na određen način učestvovati i drugi elementi sistema opštenarodne odbrane, uključujući i narod;

— naša operacija neće biti »čista« kako po načinu dejstava i borbenih postupaka njenih osnovnih elemenata, tako i ni po osnovnim vidovima borbe; ona će uvek biti svojevrsna kombinacija svih vidova i borbenih postupaka, ali će se prema onom koji je glavni i preovlađujući, prema cilju i drugim elementima ipak moći označavati kao napadna ili odbrambena;

— operacija u zahvatu fronta biće redovno optimalna kombinacija dejstava na »liniji dodira« sa dejstvima u bližoj dubini borbenog rasporeda neprijatelja, na osnovu čega će se i ukupne snage koje je izvode deliti na dve osnovne komponente, pri čemu će težište redovno biti na snagama ispred linije dodira, mada u pojedinim etapama i na pojedinim pravcima može biti i na snagama iza linije dodira;

— operacija na privremeno zauzetoj teritoriji i u sopstvenoj pozadini će se po angažovanju snaga, ciljevima, trajanju, načinu izvođenja i drugim elementima bitno razlikovati od operacije u zahvatu fronta;

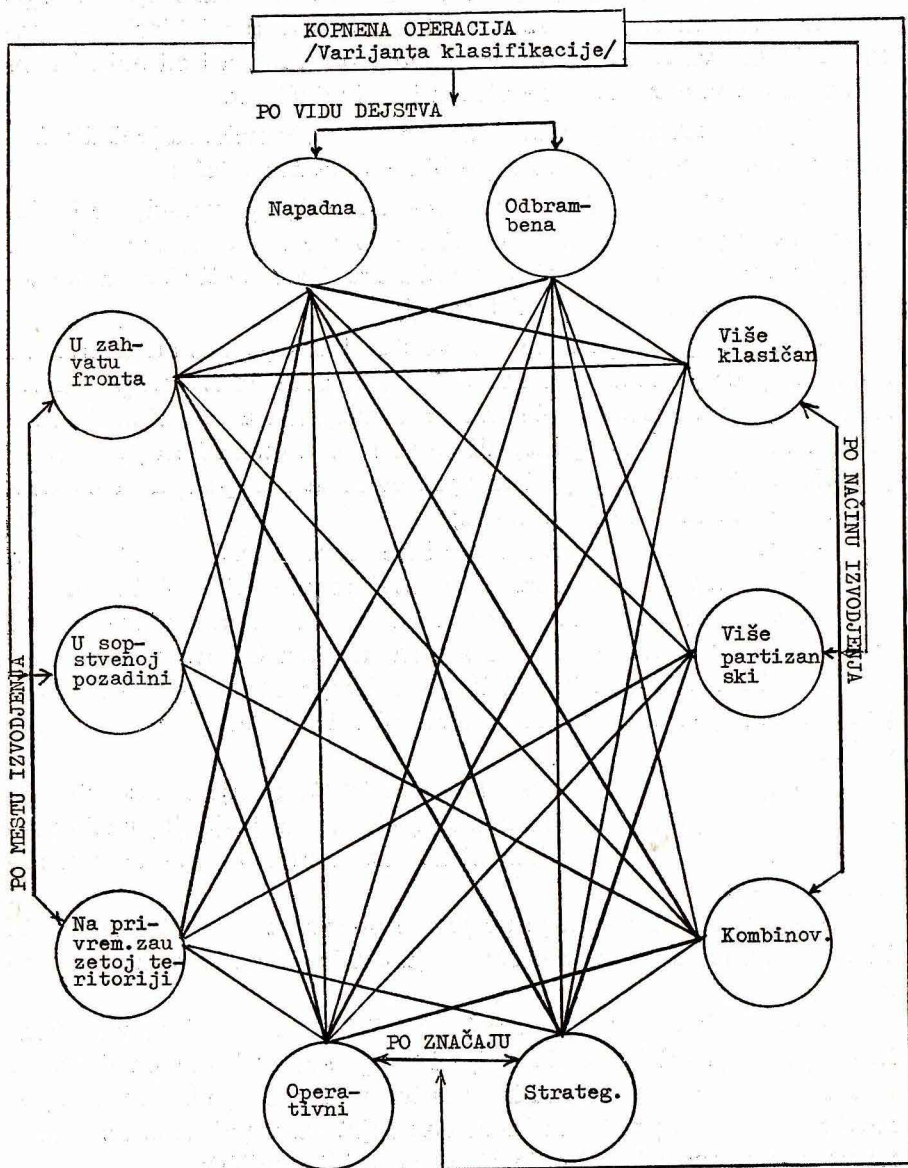
— zavisno od situacije pripreme operacija mogu trajati kraće ili duže vreme, ali će vreme izvođenja u odnosu na klasične redovno biti kraće;

— napadna operacija se neće izvoditi samo metodom postupnog kretanja snaga od linije do linije i od prednjeg kraja pa dalje po dubini, već jednovremenim i konstantnim udarima po čitavom rasporedu neprijatelja, pri čemu intenzitet dejstava u pojedinim stopama na pojedinim pravcima i objektima može biti različit;

— odbrambena operacija neće se izvoditi samo metodom pružanja uzastopnog otpora od linije dodira pa dalje po sopstvenoj dubini, već istovremenim udarima po čitavoj dubini borbenog rasporeda napadača, pri čemu će se zadaci realizovati prvenstveno aktivnim dejstvima;

— uloga pojedinih vidova i rodova, odnosno elemenata borbenog poretka, u realizaciji zadataka u operaciji može biti veoma razli-

čita, ali nedostatak ili nepovoljan odnos u nekom od njih ne znači da se operacija ne može izvoditi, mada po cilju, načinu angažovanja i izvođenja mora biti maksimalno prilagođena datim uslovima;

— operativni i strategijski ciljevi koji se realizuju preko operacije moraju biti određeni, pri čemu se treba držati sopstvenih kriterijuma, a ne nekih prihvaćenih u vojnoj teoriji drugih armija;

— komandovanje i rukovođenje borbenim dejstvima u svakoj operaciji biće veoma složeno i teško, pre svega, zbog potrebe maksimalnog usaglašavanja dejstava velikog broja različitih elemenata koji se nalaze u različitom prostornom odnosu i koji se angažuju za izvršenje zadataka.

Data klasifikacija kopnene operacije za osnov uzima njenu podelu: po vidu dejstva (napadna i odbrambena); po značaju (operativni i strategijski); po mestu izvođenja (u zahvatu fronta u sopstvenoj pozadini i na privremeno zauzetoj teritoriji) i po načinu izvođenja (klasičan, partizanski i kombinovan), mada su mogući drugi prilazi i klasifikacije. Za razradu teorije naše operacije data klasifikacija dosta objektivno odražava sve specifičnosti po kojima se ona razlikuje, a istovremeno zadovoljava i opšte kriterijume klasifikacije. Konačno, takva klasifikacija u raznim vidovima i do sada je postojala u našoj vojnoj teoriji. Ona u svakom slučaju ima aproksimativan značaj i pretpostavlja dalje teorijsko oblikovanje i usavršavanje, kako u smislu date terminologije, tako i u suštinskom i formalno-logičkom pogledu.

U ovoj klasifikaciji i svojstvima koja su pojedinim tipovima operacije data neka pitanja u ovoj shemi mogu biti predmet diskusije.

Podela operacije po vidu dejstva na napadnu i odbrambenu može biti diskutabilna zbog činjenice da će svaka operacija u opštenarodnom odbrambenom ratu biti kombinacija napadnih i odbrambenih dejstava. Prihvatajući tu činjenicu, ipak je u teoriji moguće izvršiti ovakvu podelu, jer će se na osnovu cilja i preovlađujućeg načina dejstva uvek moći odrediti da li je operacija pretežno napadna ili odbrambena.

Klasičan način izvođenja operacije u osnovi izražava stanovište da će se u nekim varijantama rata izvođenje naše operacije više ili manje približavati klasičnom načinu dejstva, mada će to biti savremena operacija, u kojoj će u potpunosti doći do izražaja sve ono novo i specifično što proizilazi iz prirode i karaktera oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu. Za razliku od toga, partizanski način pretpostavlja takvo izvođenje operacije u kome će se maksimalno primenjivati oni borbeni postupci koji su karakteristični za

partizanski oblik rata uopšte, a koji su se primenjivali i u našem NOR-u, a i danas se primenjuju u nekim oslobodilačkim ratovima.

Operacija u sopstvenoj pozadini je relativno nova pojava, a u osnovi znači prihvatanje činjenice da sveukupna dejstva naših snaga protiv vazдушnih desanata operativnih ili strategijskih razmera mogu imati značaj i druga obeležja operacije. Ako se ima u vidu značaj desanata u doktrini eventualnog agresora, jačina sopstvenih snaga i sredstava koji se mogu angažovati i operativno-taktički značaj razbijanja desanata u sklopu širih dejstava na jednom vojištu, onda izgleda da ovaj stav ima puno opravdanje.

Sporan može biti stav da operacija na privremeno zauzetoj teritoriji može imati odbrambeni karakter. Međutim, ako se ima u vidu moguća slika rata u svim periodima, opšte stanje na zauzetoj teritoriji, pa i neka sopstvena iskustva iz NOR-a, ne bi trebalo isključiti i takvu mogućnost. Međutim, treba istaći da će takva operacija biti odbrambena samo po opštem cilju, a nikako po načinu izvođenja i borbenim postupcima snaga koje je izvode.

Sigurno je da bi ova shema bila kompleksnija kad bi se upotunila i nekim drugim elementima, kao što su jačina snaga koje ih mogu izvoditi, mogućnost izvođenja u pojedinim varijantama rata, na pojedinim vojištima i dr. Ali, i ovako data, klasifikacija predstavlja neku osnovu za dalji naučni i teorijski rad u ovoj oblasti vojne nauke i ratne veštine, odnosno bazu za razvijanje šire diskusije i razmenu mišljenja.

Pukovnik
Jovo NINKOVIĆ